

II 3057

ЈУГОСЛОВЕНСКИ НАРОДНИ ПОКРЕТ „ЗБОР“

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ШТА
ХОЋЕ
„ЗБОР“
?

Одбацивањем патријархалног морала породица је пољупљана из темеља. Односи између мужа и жене, деце и родитеља, постали су тако збркани, да није никакво чудо што се криминалне рубрике дневних листова сваким даном све више пуне најневероватнијим и најсвирепијим преступима. То није никакво чудо, јер се наш индивидуалистички човек са одбацивањем вере отаца нашао лебдећи у ваздуху, немајући у рукама никакво поуздано мерило вредности, нити смисао за правилну оријентацију.

Оснивачи и покретачи Ј. Н. П. „Збор“, свесни опасности и тежине у којој се после дугог лутања и тешких грешака налазе наш народ и наша земља, изградили су свој програм на једној широкој основи. Ко се у њега буде удубио како ваља, видеће да се у њему политици придаје други значај, него што је то до сада чињено у нашим партиско-политичким програмима. Управо, њој је дато право место, које јој припада у животу народа и државе. Политика ни у ком случају не може и не сме да буде сама себи циљ, већ сретство да један народ, обезбеђујући себи животни опстанак, дође до свог духовног изражаја и културног стваралаштва.

Као последица таквог схватања политике, програм Ј. Н. П. „Збор“ се дели у два дела: ОСНОВНА НАЧЕЛА и СМЕРНИЦЕ. У првом је изражено оно што се сматра основним и вечним, а у другом су дате смернице, по којима се мисле решавати „горућа питања данашњице“. Сваком непристрасном читаоцу пашће у очи да ни у једном ни у другом делу нема демагогије, да се није ишло за тим да се пронађу „пароле које пале“, већ да се трудило, озбиљно и савесно, да се што краће, што језгровитије и што верније искаже властито убеђење.

Поступили смо тако јер сматрамо да је од свих криза у нас најтежа криза поверења. Лажима и обећањима она се не само не може лечити, већ се још повећава. Без поверења међутим искључен је живот и у најмањој људској заједници, а камо ли у народној и државној. Поверење, што потпуније и што општије, потребно је и сваком политичком покрету, који је одиста решен да од речи пређе на дела.

Изашли смо пред југословенски народ са својим програмом у жељи да га убедимо у тачност наших схватања и честитост наших намера. Свесни смо да се појављујемо у нарочито тешком тренутку. Свесни смо да нам југословенски народ, толико пута варан, неће олако поклонити своје поверење. Али смо исто толико свесни, да је наш пут једино исправан, и уверени смо да ће нам све оно што зрело, озбиљно и честито мисли у нашој земљи, кад тад приступити, да се са нама раме уз раме бори за остварење наших заједничких идеала, за спас земље и лепшу будућност нових нараштаја.

Стојећи непоколебљиво на гледишту народног јединства и

народне и државне целине као и монархијског државног уређења са династијом Карађорђевића на челу исповедамо следећа:

ОСНОВНА НАЧЕЛА

I

Прва тачка наших ОСНОВНИХ НАЧЕЛА гласи:

„Срби, Хрвати и Словенци чине југословенску народну, друштвену и духовну заједницу, коју везују крвни сродство и осећање исте судбине. Југословенском народу као целини подређују се сви посебни интереси!“

У овој тачки садржан је наш одговор на тако звано национално питање. Верни своме начелу да у свему полазимо од стварног стања ствари, ми признајемо да у нашој држави постоје и Срби, и Хрвати, и Словенци. И ако Југословени, ми сматрамо да свест о народном јединству не може преконоћ завладати, а по готово не одрицањем стварног стања и вршењем насиља. То ће се далеко пре и успешније остварити буђењем свести о неопходности југословенске народне, друштвене и духовне заједнице, без које нема опстанка ни Словенцима, ни Хрватима, ни Србима. Без ње би сваки појединачно постао плен завојевачких суседа, који нас гледају као на нижу расу, недостојну независности и слободе, способну једино да служи и робује.

Противници сваког насилног Југословенства ми смо исто тако противници сваког вештачког ометања процеса уједињавања и стапања југословенских делова у јединствену и неразделиву целину.

Зато што сматрамо да се она могу одржати само онда ако су међусобно чврсто повезана, ми тражимо да се југословенском народу као целини подређују сви посебни интереси. Зато смо и одлучни противници сваког сепаратизма, ма са које стране он долазио.

Једном речју стојимо на гледишту: јединство тражимо у свему што је опште, нужно и битно; слободу хоћемо за све што као посебно постоји, а не противи се целини; а да би то могло бити, љубав мора да има целина за делове и делови за целину.

II

Друга тачка гласи:

„Вере, које су везане за душу народа и изражавају његов поглед на свет и поуздање у Бога, јесу бишне духовне вредности.“

Овим ми хоћемо јасно и одлучно да подвучемо наше уверење, да на безбожничком путу нема опстанка не само појединцима већ ни народима. Вере су у првом реду позване, то је не само њихово право већ и дужност — да у народу чувају, гаје и унапређују побожност, као основну духовну вредност. Нема те културе, нема тог народа, ма како напредан и богат био, који се може одржати без поуздања у Бога. Где нема вере, ту се пада у цинизам. Ту је онда све дозвољено. Право јачега је ту једино право.

Али у земљи као што је наша, у којој има више законом признатих вера, држава мора да зајамчи и одржи међуверски мир. То је интерес и самих вера, јер ће иначе верске распре само да утру пут безбоштву.

III

У првом делу ове тачке се каже:

„Самосвојну југословенску културу, у духу својих традиција и на основама човечности, изграђује народ слободним стваралаштвом. Заштитник овог стваралачког спремања је југословенска држава.

Овде се ми залажемо за самосвојну југословенску културу. То значи да не желимо више да будемо ничији слепи подражаваоци. Не мора нама пристајати туђа хаљина. Хоћемо слободним стваралаштвом, а у духу наших народних традиција, да изградимо такву културу, којом ће се једном моћи и други народи користити. Јер ми сматрамо да је у томе смисао живота и појединца и народа да себе ставе у службу општечовечанског напретка. Зато хоћемо да наша култура буде изграђена на основама човечности. Зато хоћемо да од других народа узимамо само оно у чему су они у погледу на општи напредак најдаље отишли, а одговара духу и узрасту нашег народа.

Ми смо свесни да изградња ове и овакве културе није лак посао. Свесни смо да ће зато бити потребно да сви делови нашег народа, па и појединци, у тај рад унесу најбољег што у себи имају. Онда ће и различности које постоје бити не наше сиромаштво и слабост, већ наше богатство и снага. Зато у другом делу ове тачке наших основних начела и стоји:

„Особеним и духовним вредностима (језик, обичаји и ш. д.) које поједини делови народа уносе у заједницу, омогућује се несмешани развишак“

IV

Са свим у духу овог нашег основног става да све што стварамо градимо на нашим темељима, ова тачка почиње са речима:

„Југословенска народна заједница мора имати у друштвеном погледу свој особени склоп, који одговара њеном духу и њеним потребама“.

То значи, да ми нећемо да наше друштвено уређење буде копија уређења неког другог народа, које њему и његовом схватању света и живота може још и одговарати, али које не одговара нашим потребама и нашем духу. Могу феудализам, аристократија, индустријализам и велеградска култура још и одговарати неком народу, али не и нашем.

Ми кажемо:

„Дом, као природна основица народна, мора бити и друштвена основица народне заједнице“.

Обезбеђење дома и породице, њиховог духа и опстанка, мора бити једна од основних брига државне политике. Историја је доказала да су велики, моћни, богати и културни народи пропадали онда, када су породични живот и морал били пољуљани, а да су њихове државе потпадале под власт често и дивљачких народа, у којих су породични живот и морал били на висини. Без здраве породице нема ни здравог народа. Друштвено уређење мора бити такво, да у првом реду обезбеди здраву и напредну породицу.

Даље кажемо:

„Село ће бити мерило југословенске друштвене полишике“.

То нисмо рекли ни из каквих демагошких разлога. Већ сама чињеница да огромна већина нашег народа живи на селу, налаже свакоме ко се руководи социјалном правдом, да о тој чињеници поведе потребног рачуна. Али, ми идемо и даље, па кажемо да је село извор физичке и моралне снаге нашег народа. У њему су најбоље очуване оне народне традиције, на којима ми хоћемо да зидамо. Село је најмање заражено оном вртоглавицом, која је обузела градског човека данашњице. Силом овога рада и начина живота оно није изгубило осећај мере и уравнотежности. Важност села увиђају и велики индустријски народи и чине све да вишак градског становништва опет упуте у села. Ми се налазимо у том погледу у изузетно повољном положају, и једном целисходном политиком можемо лако у селу наћи ону снагу, која нам је за опстанак и развој тако потребна.

Али, да би село то било и остало, потребно је да у граду завладају друга схватања и други односи. Опште друштвено уређење мора бити такво, да се спречи искоришћавање села од стране града, и да се селу омогући нормалан живот и развитак. То ће бити тек онда, ако у граду завлада начело:

„Рад мора бити дужности и право сваког поје-“

динца. Друштвена корисност рада одређује вредности и улогу у заједници.“

Кажемо да рад мора бити не само дужност, већ и право сваког појединца. Услед несавремености данашњег друштвеног уређења дошли смо до тога болесног стања, да милиони здравих и способних руку желе да раде, али немају и немогу наћи запослења. Тиме су уздрмани и сами темељи на којима је израђена данашња култура. Уздрмани су њени морални основи, јер је залуд данас проповедати: „Ко ради не боји се глади“ или „Лењост је мати свију порока“ и томе слично.

Читави млађи нараштаји налазе се у безизлазном положају. Немајући посла ни зараде, они нису у стању живети и опстати. На оснивање породице не могу ни мислити кад виде да хиљаде породица пропада, јер њихови очеви нису у стању да нађу посла и зараде.

Ми зато не признајемо никаква права ни привилегије, које не би произлазиле из личног рада сваког појединца, чија друштвена корисност једина сме и може да одређује вредност и улогу појединца у друштвеној заједници.

Ми нисмо противници приватне својине. Ми њу, када је стечена поштеним радом, признајемо, јер у њој гледамо један од моћних покретача човековог стваралаштва. Али ми кажемо:

„Приватна својина и капитал морају се подређивати интересима целине“.

У либералистичком друштву, у коме влада право јачега и вештијега, капитал се нагомилао у рукама појединаца, који њиме држе остале у економском ропству. Ми тражимо да се капитал, путем државне интервенције и контроле, стави у службу интереса земље. Али, то не значи да смо ми присталице етатизма, сконцентрисавања сретстава производње у државне руке. Зато ми кажемо:

„Слободна појединачна или удружена прегнућа (иницијативе) првенствени су носиоци друштвене делатности, чији ће претставници бити сталези“.

Ми, противници механичког а присталице органског схватања друштва, полагамо велику важност у сталезе. Сталезе и сталешку друштвену подељеност нисмо ми измислили, већ је њих сам живот створио. Али, на место сталешке завађености и јалове међусобне борбе, ми хоћемо њихово активизирање у стваралаштву и њихову хармонију у солидарности интереса свију делова народних. Јер ми закон склада сматрамо основним законом, на коме свет почива. Да би дошло до усклађивања међусталешких односа пре свега је потребно да се оствари следеће начело:

„Држава искључује пошчињавање једног сталеза другоме“.

V

У складу са нашим органским гледањем ми кажемо:

„Југословенска привреда је целина, чији су односи у међусобној зависности; основа јој је пољопривреда“.

Да су наше политичке странке и владе на овај начин гледале на привреду извесно је да економска криза код нас не би била ни тако дуга ни тако тешка, да човек није у стању да јој сагледа краја. Онда не би сви навалили на пољопривредника, јер би морали помишљати на то, да ни осталим сталежима неће бити добро када он осиромаша. Село без пара је рђав потрошач градских производа. Кад селу иде рђаво, онда иде рђаво и занатлији, и трговцу, и индустријалцу. То је бар данас свакоме јасно.

Зато ми кажемо да пољопривреда мора бити основа наше целокупне привреде. Кажемо то још и из тог разлога, што су пољопривредне земље све тешке ситуације увек најлакше преброђивале. Ратови су за то најбољи доказ.

Признајући потребу и важност и осталих привредних делатности ми кажемо:

„Основе и развиће целокупне привреде одређује привредни план, који ће ушврћивати привредне групе уз сарадњу државе“.

Без плана се не може живети, поготово данас, када велики народи свој живот и рад заснивају на дугорочним плановима. Планска производња је једини излаз из привредног хаоса, до кога је привредни либерализам довео свет.

У либерално капиталистичкој производњи влада неред и дивља конкуренција, без обзира на опште народне и опште државне потребе. Ми тражимо да се плански и систематски среде односи у свакој привредној грани, а затим да се сви ти појединачни планови доведу у међусобни склад. Израђивање привредних планова мора се поверити сталежима који се баве тим гранama привреде, а међусталешке организације их морају ускладати и успоставити између њих сарадњу и правилне односе.

Задатак је државе да потпомаже, допуњује и одобрава те привредне планове с опште државног гледишта, да контролише њихово извођење, да усклађује цене с обзиром на интересе народне и привредне заједнице и у циљу постизавања сразмерности у производњи према потребама потрошње и могућности извоза.

VI

Југословенски народ је тежио ослобођењу и уједињењу, јер је правилно осећао да само у својој независној држави може доћи до свог правог изражаја. За стварање ове државе вековима су се залагали најбољи синови нашег народа. Зато су и поднете толике патње и толике жртве. Ми зато кажемо:

тек онда, када се буде омогућило свима сталезима да по свим важним питањима народног живота и државне управе рекну своју реч. Зато у држави какву ми хоћемо да остваримо:

„Народ ће учествовати у законодавству и вршити надзор над државном управом путем претставништва, које мора бити израз социјалског уређења и полицијског схватања“.

СМЕРНИЦЕ

У својим Смерницама Југослов. Н. П. „Збор“ дао је свој одговор на горућа питања данашњице. Много што шта у њима је само собом довољно јасно, да је свако тумачење излишно. Покушаћемо ипак да и поједине тачке Смерница ближе објаснимо. Убеђени смо, међутим, да ни онда нећемо успети да све кажемо, да унапред одговоримо на сва питања која нам се могу поставити.

На извесна питања можда не бисмо засад ни могли дати до краја свој одговор. Реч је о томе како мислимо спроводити мере које предлажемо и захтевамо. Јер ко нам јамчи да се неко други, непозван, на њима не покуша огледати, и тиме их дефинитивно компроматује?

I

Прва тачка наших Смерница гласи:

„Непоколебљиво стојимо на народном искуству: „правда држи земљу и градове“.

„Тражимо да ово начело прожима законодавца и судију и да буде стално пред очима свима који врше јавну службу.

Захтевамо да се онемогући, или одмах исправи, или брзо и примерно казни свака повреда правног поретка, учињена од стране органа јавне службе.

Тражимо стварна јемства за то, не само у институцијској независности судије, већ нарочито и у његовој личној исправности, спреми и пуној одговорности“.

Онај ко је на себи искусио неправду, тај зна како она боли. И немашину и оскудицу човек лакше подноси од неправде. Није у залуд речено: не живи се само од хлеба

Трпљење неправде на правди Бога изазива гнев праведника, кога се те још како треба бојати! Вршење неправде од стране органа јавне службе условљава кршење закона земаљских, чиме се убија углед и закона и законодавства, а у крајњој линији и саме државе.

„Краљевина Југославија је историјско политичка неминовност и једино она омогућује опстанак и слободно развиће југословенског народа“.

Ово је наш јасан и одлучан одговор свима онима, који у заблуди помишљају и на то, да би поједини делови нашег народа били срећнији ако би живели у одвојеним, самосталним државама. Њих би задесила судбина свих малих народа, који кад тад постају плен великих. Ми хоћемо јаку и моћну државу југословенску. Да би таква била, она мора бити напредна и целисходно организована. Држава мора бити врховни контролор и регулатор свих односа, али при том она не сме спутавати благотворне живе силе народне. Зато ми кажемо:

„Само у оним функцијама које се односе на животи народна као целине, државна власт треба да буде централизована; у осталим изражена у самоуправи“.

Централизам у ситним и неважним стварима уродно је плодом незадовољства и неповерења према држави, тако да се данас пада у другу крајност, тежећи да се децентралише и оно, где је централизам по данашњост и будућност нације неопходан. Самоуправама, правим и стварним, држава ће се растерети оних послова, које она није у стању да отпавља како ваља већ и због тога, — што су потребе данашњег живота многобројне и сложене. Сем тога, оствариће се тако потребна контрола над бирократијом, која увек има тежњу да себе изједначи са државом. У интересу је угледа саме државне власти да не посеже и за оним што јој не припада. Зато ми кажемо:

„Свака власт у држави мора бити потпуна и стварна. Исто таква биће и њена одговорност. Само Краљ је неприкосновен“.

У нашој земљи, за време 18 година, још ни један министар за свој рад није био позван на одговорност. У владавини партија, котерија и клика другојачије није ни могућно. Либерално демократски систем се изживео, не само у нас него и у осталим земљама. Широки народни слојеви вапе данас за новом, слободном и економском независношћу. Село је код нас, и крај јасних уставних одредаба, и до данас остало без својих привредних организација и комора. Остали сталежи су такође остављени сами себи, јер су, и крај својих сталешких организација, упућени да у циљу заштите својих интереса мољакају. Богатији су прибегавали подмићивању. Безбројне афере, и код нас и на страни, најбољи су доказ преживелости либералне демократије.

Тако звана велика штампа је индустријализована и комерцијализована. Таква, она не може бити прави израз стварног јавног мишљења. До верног изражаја јавног мњења доћи ће се

Човек није противан строгости, само кад је она правична. Без строгих законских одредаба и мера не може се ни замислити стварно лечење данашње моралне разобручености и отупелости. Благодет закона и њихово млитаво спровођење одликују свако доба у опадању, док су строги законски прописи и неумитност у њиховом спровођењу одлике здравих народа и здравих епоха. Само, правда и закони морају бити једнаки за све, за велике и мале, богате и сиромашне.

II

Друга тачка је наставак прве, и у њој се каже:

„Сматрамо да и други органи јавне службе морају имати не само приврженост држави и народној целини, већ и беспрекорну личну исправност и стварну спрему.

Захтевамо неумишну ревизију свих јавних службеника по овим начелима.

Тражимо да се попуњавање места у јавној служби врши путем објективног одабирања спеченим испитима.

Прошивни смо незаслуженим унапређењима. Стојимо на гледишту да ће истинске самоуправе, под надзором државе, у границама оквирних закона, решити и питање државне администрације.

Тражимо, да се јавна управа упрости, да што брже, поштуније и јефтиније обавља народне послове“.

Реч је о чиновништву и јавној управи (администрацији). Предложеним мерама хоћемо да створимо савесно, радно и исправно чиновништво. Хоћемо да се чиновнички редови очисте од свих неспособних и корумптивних елемената. Хоћемо да се за свагда онемогући ступање у редове јавних службеника, као и напредовање, путем протекције, рођачких и других веза, као и куповање места и премештаја.

Чиновници морају схватити да су они јавни, то јест народни и државни службеници. Као такви се морају показивати у свакој прилици. У свом понашању и вршењу службе морају бити исти како према моћним тако и према слабим, према сиромашним као и према богатим. Тек онда можемо бити сви једнаки пред законима.

Сматрамо даље да је државна администрација и сувише сложена, и као таква скупа и спора. Хоћемо њено упрошћење и појевтињавање. Земљораднички народ као што је наш, није у стању издржавати оне десетине хиљада непотребних, неспособних и сувишних чиновника.

Сматрамо да ће се путем стварних самоуправа избећи онај сувишши и непотребни централизам и у мање важним стварима. Тако, да ће се остварити и већи и непосреднији надзор над радом јавних службеника, без кога све остаје мртво слово на хартији.

III

Тај надзор се успешно врши и путем јавне речи. Заго ми кажемо:

„Не можемо да замислимо трајну и јаку државну власт без слободне објективне јавне речи. Права јака власт се и по шоме познаје, што од шакве јавне речи не зазире.

Закон мора обезбедити основне и битне народне интересе од злоупотреба штампе. Исто шако закон мора заштити саму јавну реч од личне неисправности и зависности оних који се њоме баве“.

За слободу смо јавне речи, али и за пуну законску одговорност оних који се њоме баве. И то не само у политичким стварима, већ и онима, које су од утицаја на духовни и морални живот нације. Нећемо дозволити да се под видом недужних сензационалних вести и лажне књижевности трује дух омладине и подривају темељи породице.

Ове мере не мислимо спровести путем цензуре државног апарата, који често томе послу није дорастао. Даћемо пуну слободу штампе и јавне речи уопште, али ћемо донети такав закон, који ће кажњавати сваку повреду јавног морала.

Са тога организоваћемо само друштво, да се оно бори против свих оних појава, које намерно или ненамерно подривају његове темеље. У подизању свести и васпитању самога друштва гледамо ми најуспешније сретство за борбу против злоупотреба слободе јавне речи.

Омогућићемо стварање таквих установа, које ће помагати сва она књижевна и уметничка стремљења и дела, у којима наш расни дух долази до свога изражаја. Данас све то зависи од ћуди, увиђавности и спреми књижара издавача и наручиоца.

IV

У четвртој тачци кажемо:

„Тражимо да државне и самоуправне потребе не прелазе народну економску снагу. Захтевамо зашто разумну штедњу. Јавни интереси несмеју убијати приреду; они морају бити у сразмери с општим народним дохошком.

Захтевамо да терети за покриће јавних потреба буду праведно распоређени на пореске обвезнике, према њиховој стварној снази.

Тражимо ревизију државних обавеза; заштим тражимо да држава обавезе испуњава у интересу свог кредиташа.“

Стојимо на становишту да је наш народ безумном привредном и финансиском политиком осиромашео. Ради тога ми морамо бити штедљиви у свему што је излишно и непродуктивно, јер ћемо иначе пре времена и улудо исцрпити народну снагу, и онемогућити свако стваралаштво. А ми, као народ који је тек ушао у период свога културног рада и стваралаштва, имамо те још како много радити и стварати! Зато тражимо смањење јавних терета, који данас спутавају и даве привреду, која је једна од најважнијих грана народне делатности.

Јавни терети морају бити правично распоређени, путем прогресивног опорезивања, које има у првом реду погодити оне, који су се путем спекулације или наслеђа, обогатили, те жавог проводе у нераду и насладама. За нас је рад врховна национална дужност, а у стваралаштву гледамо врховни смисао живота. Лењивце и сладокуснике држава не сме повлађивати, а по готову не на рачун радиша и стваралаца.

Зато тражимо ревизију државних обавеза с обзиром на пензије и остале уговорне односе. Неправедно је и расипнички да здрави и имућни људи десетинама година примају државну пензију, далеко већу од суме коју су за њу уложили. Њих треба друштво и држава да издржавају, а да они ништа не привређују, или што је још горе, док богато зарађују на другим странама.

Извршићемо општу ревизију порекла имовине свих оних, који су се бавили јавном службом и пословима. Све богатство сумњивог или нечасног порекла конфисковаћемо за рачун државне касе. Раскинућемо све оне уговоре и обавезе, за које се утврди да су услед корупције закључени на штету државе и народа. Извршићемо ревизију свих концесија датих странцима.

Кад тако извршимо корениту ревизију свих државних обавеза, учинићемо све да она редовно и тачно одговора преосталим обавезама и онима које убудуће буде на себе узимала. За увлачење државе у обавезе материјалне природе везаћемо најстрожију, драконску одговорност, јер те обавезе погађају не само садашњост већ и будућност државе и народа.

V

Поред ових мера за одбрану државних и народних интереса, ми тражимо и њихову активну заштиту; зато кажемо:

„Смањено да у данашњим друштвеним невољама има најмање места сшаву скрштених руку.

Држава не сме да смета онима који, у складу са њеним друштвеним и привредним планом, раде и изграђују нове животношће услове. Она треба да таква прегнућа изазива, — ако их нема — да их држава и сасређује, кад се појаве. Тамо где се таква прегнућа не појављују, држава треба да их својом снагом замени.

Нарочито хоћемо шакве друштвене услове, које ће покрећући село да оно, својим напорима на просвећивању, оздрављењу и привредном напредовању, плодносно одабере и умножи подстреке, који ће увећати његову снагу.

При том тражимо да селу, као извору расно-биолошке, духовне и моралне снаге народа, буде очуван с једне стране његов основни значај, а с друге — да му буду обезбеђене здраве и светле тековине опште културе“.

Дубоко смо уверени да ће се онда, када се у нашој земљи буду сузбили партизанство, котиријаштво, кликаштво, корупција и расипништво, пробудити неслућен стваралачки полет нашег народа. Држава ће онда имати да учини све да тај полет и то одушевљење добију конкретне облике, у складу са њеним општим друштвеним и привредним планом. Држава, која није у стању да изазове народно стваралаштво, слаби и претвара се у „краву музару“, од које се све очекује и тражи. Држава и народ онда нису сарадници на заједничком послу, већ непријатељи, који су у вечитом гложењу и спору.

Кад народ види да државна управа јасно зна шта хоће, и да је то што она хоће разумно и поштено, онда је он готов да изиђе из свога пасивног става, и готов је да се лати самопомоћи. Буђење те самопомоћи, мора да буде један од главних задатака државне управе. Зато ми и хоћемо активну сарадњу народа у свим великим потхватима државним.

При свим тим великим реформама мора се водити рачуна о томе, да наша земља очува свој сељачки карактер. Ми морамо ићи за тим, да од села начинимо напредна и удубна насеља, која ће пулсирати животном снагом и активношћу. Село то данас с правом очекује. Оно вапи за оном правом народном интелигенцијом, која би му својим упутима помогла да изиђе из данашње беде, незнања и зачмалости.

VI

Шеста тачка наших Смерница гласи:

„Југославија почива на солидарности интереса свих својих чланова. То начело, као свој темељ, она мора да обезбеди. Зато, признајући приватну својину, капитал и приватну инцијативу, држава мора обуздати неограничену игру приватног интереса и потчинити га општем.

Неоходно је потребно да сваком члану народне заједнице

буде обезбеђено да својим поштеним радом издржава себе и породицу. Само то обезбеђује опште благостање.

Стојимо на гледишту да ће опште привредно благостање најбоље зајемчити благостање појединца, без обзира коме сталежу или економској групи припада.

То може бити једино у организованој народној привреди, по општем привредном плану“.

У либералистичком друштву и привреди утакмица међу сталежима и појединцима узима такве облике, да стварно представља борбу свакога против свих. У тој борби су сва средства дозвољена. Законска ограничења, уколико их има, зато су ту да буду изиграна. Свако се у борби руководи само својим уским и тренутним интересом. Ту влада начело: после мене потоп.

Такво стање и такви поступци воде право у социалне сукобе и потресе. Себичност и грамжљивост су увек рђави саветници. Зло рађење је увек готово суђење.

Једино путем социалне правде могу се појединци сграничити и обуздати у њиховом претераном егоизму. Једино она омогућује друштвену солидарност и обезбеђује опште благостање.

Тешко народу, у коме сваки појединац вуче на своју страну и грамзи само за себе. Јер и народ је као и сваки други живи организам. Док су у њему сви делови здрави и на своме месту, док они сложено и складно функционишу, дотле је организам жив и напредан. Кад међу деловима нестане међусобне повезаности, онда наступају: болест, распадање и смрт.

По нашем органском схватању друштвене заједнице постоји тесна међусобна зависност како делова међу собом, тако и делова с обзиром на целину, и обратно. Зато смо ми присталице склада, а противници нереда.

Зато смо ми и противници сваког непланског живљења. Планско живљење значи свесно живљење, а свест је оно чиме се човек разликује од животиње. Зато и људско друштво, ако жели да с правом носи тај назив, мора свој живот и своју делатност засновати на општем и трајном плану, и тиме се одвојити од несвесног, хаотичног, анималног живљења.

Благостање народа може се постићи само тако ако се производњи без реда и плана онемогући да ремети правилно развиће појединих сталежа. Капитал се не сме гомилати у руке појединца, ако нису у исто време и активни у општој народној привреди и од користи по целину. Капиталу треба дозволити удео у укупном приврису само у сразмери са користима које он својом активношћу доноси целини.

Зато тражимо да се привреда организује на основама општенародних и државних потреба. Она несме бити од користи само власницима капитала, већ мора обезбедити живот раднику и његовој породици. Она мора задовољити потребе

заједнице и својим развићем има да послужи даљем унапређењу и подизању општег благостања.

VII

Седма тачка гласи:

„Пољопривреда је основица југословенске привреде. Зато тражимо да целокупна привредна политика полази од ове основе.

Захтевамо да се несразмерност цена између земљорадничких производа и земљорадничких потреба смањује не само побољшањем цена првих, већ и појевиншавањем других.

Уважавајући услов здравог кредита, тражимо да се омогуће правичне исправке злоупотреба у кредитним односима. То ће шек, у вези са осталим потребним мерама, омогућити решење сељачке презадужености.

Тражимо да се задругарству посвети она важња коју захтева његов значај. При том се морају поштовати основна задружна начела: слобода удруживања и исправност пословања. Оба ће бити задовољена, поред осталог, стварним и објективним државним надзором“.

При изградњи нашег привредног система мора се полазити одоздо, од темеља. Сваки други поступак је вештачки и неприродан, и као такав носи у себи опасност да кад тад дође у сукоб са стварношћу. Штетне последице непланског и прераног повлађивања индустрије сваким даном се све више осећају. Под царинском заштитом, искоришћујући јефтину радну снагу, стварана су и таква индустријска предузећа, која немају објективних услова за рад и опстанак. Само она индустрија која искоришћује домаће сировине, саздана је на здравим основама. Зато је нама пре свега потребна таква индустрија, која ће прерађивати земаљске производе.

Индустријска прерада пољопривредних производа мора се подизати према потребама земљорадничке производње. Она мора бити што ближа селу, а по могућству и у самом њему, како би се сељак за време зимских месеци могао у њој запослити. Треба настојати да се село, једном раздужено, покрене, да буде покретач и оснивач такве индустрије на задружној основи, јер ће тек онда његови производи, макар и полупрерађени, моћи добити праву цену. Једино задружном индустријом могу цене индустријских производа бити сведене на праву меру, јер индустрија на капиталистичкој основи води рачуна једино о профиту.

Задружна индустрија би у правом смислу била национална индустрија. Своју зараду она не би износила у иностранство, као што је то случај са добрим делом наше индустрије, која је у власништву иностраног капитала, са иностраним управним особљем, па чак и иностраним стручним радништвом.

Држава ће потпомагати развитаку, организовање и усавршавање домаће радиности на селу.

VIII

Иза конкретних мера које предлажемо у овој тачци, крије се наш јасно одређени морално-духовни став, о коме ће мало касније бити речи. Ова тачка гласи:

„Полазећи са гледишта да је национални новац средство економског саобраћаја, тражимо да буде стабилан, али и његова циркулација да буде тако обезбеђена, како би свакоме, у мери његове економске снаге и потреба, био приступачан.

Захтевамо да народна штедња буде обезбеђена савезним системом јавних штедионица, које би, поред задруга, једине имале право да примају улоге на штедњу.

Поштовање основа доброга кредита, његово рационализовање, појевштињавање и обезбеђење у довољној мери за све поухвате који одговарају општем плану, морају бити услови опште кредитне политике.

Захтевамо и за остале привредне гране и сталеже, у оквиру општег плана и националне солидарности, олакшице сличне онима које тражимо за пољопривреду у погледу олакшања њиховог данашњег тешког положаја, као и у погледу побољшања будућих услова њиховог животова.

Новац је у либералистичко капиталистичком друштву попет на ступањ божанства. Ко њега има, има све: част, славу, блага, задовољства. Ради њега људи и жене продају не само своју радну снагу, већ често и част своју. Јер онај ко њега нема, нема ничега. Новац је постао врховно мерило свих ствари, свих вредности. У једном материјалистички настројеном друштву другојачије није ни могућно. Онај ко не признаје Бога за Бога, тај мора ђавола за господара.

Тај идолопоклонички став према новцу у највећем степену је крив за сва зла данашњице. Неколико хиљада банкара, који новац држе у својим трезорима, постали су диктатори над целокупном људском радиношћу. Од њих зависе милиони људских живота. Ради обезбеђења добити капиталу уништавају се читаве жетве памука, пиринча, и осталих основних људски потреба. Читаве нације гладују, да би се очувао новац, и богат приход онима, који њега имају.

Зато је пре свега потребно срушити диктаторску моћ тога не више ни златног већ папириног телета. Зато га ми и сводимо од циља на сретство економског саобраћаја, што новац по својој функцији стварно и треба да буде.

За нас рад, са добрима које производи, претставља стварну вредност. Зато ми и хоћемо да њега, мерама које предлажемо, ослободимо од робовања новцу и каматњаку. Нарочито

хоћемо да спрочимо берзанску спекулацију, поготово спекулацију уловима малих штедиша, који за њих претстављају обезбеђење за случај болести и старости.

С обзиром на данашње стање у међународним финансијским односима новац је стварно сретство за унутарњу размену добара. Према томе, сваки је народ властан да се према своме новцу опходи онако како то њему најбоље одговара. Не смеју због скривања новца наши путеви стајати разваљени, свет не сме становати по избама и ђумезима, нити стотине хиљада очајавати без посла, кад се потреба за стварним радом и стваралаштвом осећају на свима странама.

IX

Придајући раду праву важност, ми кажемо:

„Тражимо да држава сређује односе између рада и капитала у циљу обезбеђења друштвене хармоније.

Захтевамо најпоштнију заштиту и обезбеђење социалних услова рада и радништва и могућности за његово културно развијање“

Устајање у заштиту социалних услова рада и радништва данас када је радништво, неорганизовано и разбијено, остављено на милост и немилост послодаваца, — више је него потребно. И крај свег напредног законодавства, радништво је без стварне заштите. Њега треба бранити и од бирократизма оних установа, којима је главна намена заштита рада и радништва, за које се раднику свакодневно одузима од његове и иначе злехуде и ничим заштићене наднице. Те се установе морају из основа преуредити.

Заштита рада и радништва, ефикасна и одлучна, нарочито је потребна данас, у доба све већег техничког усавршавања. Машина, изумена да помогне и олакша човеку, прети да га уништи. Онде где данас ради десет радника, сутра можда није дан неће бити потребан. У социално праведној савременој држави могу се смањивати радни часови, али радништво ни у ком случају несме остајати беспослено или се још и отпуштати. Предузећа, која изјаве да нису у стању то поднети, треба етатизовати или социализовати, а ако су непотребна укинута. Човек и рад морају бити врховне вредности, а не новац и богаћење.

X

Зато што смо свесни да се ниједан коренит друштвени преображај не може успешно и коначно извести без преображаја самога човека, ми кажемо:

„Хоћемо коренит преображај данашње просвете. Хоћемо да просвета даје човека пошребног самопоуз-

дања, живог осећања дужности и одговорности, осисобљеног за самостално стваралаштво, како би могао бити достојан члан народне и користан члан друштвене заједнице.

Стручно образовање треба да се подеси пошребама народног живота.

Расно-биолошка заштита народне животне снаге и породице мора бити у основи сваке државне, друштвене и привредне политике.

Тражимо да се здравствено старање, друштвено обезбеђење и физичко васпитање заснивају на активној сарадњи народа“.

Хоћемо, дакле стварање нашег, југословенског човека. Зато је потребна коренига измена целокупног просветног система, који је чиста копија иностраних. Под видом хуманости он ствара бескрвног, књишког човека, који често нема никакве везе са својом националном стварношћу. Зато се и могло десити то, да у земљи у којој се хвалишемо потицањем из опанка, интелигенција стварно нема никакве везе са народом из кога је поникла. Огуда није никакво чудо, ако она нема смисла за његове потребе, ако она њега не разуме. Такву је ни сам народ не може пригрлити, ни схватити.

У отсуству јединствене општенородне просветне политике, могло се десити то, да свако министарство води своју просветну политику, без везе и споразумевања са осталима. Последица тога је вишак школованих људи у извесним струкама, док се у осталим трпи оскудица, тако, да се и данас извесни стручњаци доводе из иностранства. Потребне су нам школе, из којих ће излазити стручњаци, који ће развијати нашу народну привреду и радиност и подизати народно благостање.

Стварање интелектуалног пролетеријата је и социјално врло опасно. Незадовољан, он је склон да прихвати крајње, рушилачке идеологије. Омладина без икаквог изгледа на будућност нарочито је склона утопијама. Злочиначка је лакомиленост превиђати ову опасност по будућност нације и државе. На сва места у државној, самоуправној и приватној служби морају се првенствено запослити људи са потребним стручним квалификацијама.

XI

Зато што су наше очи упрте ка будућности наше нације и државе, ми кажемо:

„Стојимо на гледишту да без Бугара југословенска народна заједница није пошпунa, јер јој они

и по крвном сродству и по сардашњој неразделивој судбини припадају“.

За нас је улазак Бугара у нашу заједницу од првокласног значаја. Југословенство ће тек онда постати стварност и процвати, ако сваки његов део буде у њега унео оно најбоље што у себи носи, и тиме обогати остале. Могу Срби имати развијенији чисто политички смисао од осталих, несумњиво је пак да Хрвати имају развијенији друштвени осећај, а Словенци нарочито смисао за организацију. Бугари имају унети у ову заједницу своју борбеност. Тек онда ће психа југословенства бити потпуна. Кад се то деси, онда ће нестати многих тешкоћа и проблема, који су добрим делом засновани на кобном непознавању и неспоразуму.

Вођство Балкана је било византијско, па турско; дошао је ред да буде југословенско. Не до нашим империјалистичким и мегаломанским прохтевима, већ по историјској неминовности смењивања и изживљавања народа и раса. Стварањем Југославије на три мора обезбедиће се и основно начело: Балкан балканским народима. Југословени су творци овог начела; они једини могу бити и његови прави браниоци и носиоци. Трећи Балкан биће прави и независни Балкан, достојан члан опште човечанске заједнице. Све док се он не оствари, народи Балкана ће животарити, у вечитом страху и опасности да постану плен империјализма ванбалканских народа и држава, који на њега гледају као на погодно земљиште за остварење својих колонијалних прохтева.

XII

На крају својих Смерница Југословенски народни покрет „Збор“ каже:

„Снагу за извођење сваког програма даје не само број присшалица, већ — и нарочито — дубина њиховог уверења, безусловна преданост циљевима, гоштовост на жртву и заједничка вера у победу.

Зашто наш главни задатак и јесте окупљање људи шаквих одлика“.

Ове су речи оснивачи ЗБОРА исписали свесни одговорности, коју на себе узимају пред народом југословенским, пред његовом садашњошћу и будућношћу. Исписали су их не само као речи, већ као изражај свога најдубљег уверења. Јер и најбољи програм може промаштити, ако се не нађу људи, који ће имати способности и снаге да га изведу. Људска препреденост и себичност су безмерни. Нема те светиње, којом се оне неће послужити за постигнуће својих циљева.

Ми хоћемо да окупимо оне праве, оне, који су пре свега

победили саме себе. Јер човеку је стварна власт над другима дана само у оној мери, у којој је он загосподарио над самим собом. Зато је и речена реч: „свака је власт од Бога“.

Бићемо обазриви кога примамо у своје редове. Деси ли се да нам се ипак увуче какав вук у јагњећој кожи, њега ћемо немилосрдно избацити напоље. Јер смо уверени да само одабрана дружина — одабрана не по части и богатству, већ по чојству и јунаштву — може донети спас земљи и народу.

Такве одабране дружине, чврсто повезане и дисциплиноване, једино су и правиле историју. Уверени смо да наш народ има велики број таквих синова, можда засад малих и незнатних, који су достојни да постану чланови такве једне дружине. Њих позивамо к себи; нарочито оне који су се услед мутне воде држали подаље на обали, из бојазни да их кал, недужне, не упрља. Тих неукраљених највише ће бити међу новим нараштајима.

Зато је омладина та, коју на првом месту позивамо у своје редове. Оза је по природи својој способна за жртву, одушевљење и борбу. А наша борба неће бити лака; јер оно што ми хоћемо, јесте стварно подизање новог света, заснивање новог живота.

Животна снага југословенског народа срушиће све бране и препреке, које га спутавају. Није он вековима очекивао своју самосталну и слободну државу, да би, изборивши је, у њој животарио. Ми хоћемо да он одигра своју историјску улогу и испуни своју мисију.

Тако нам Бог помогао!

Читајте,
ширите,
претплаћујте

гласила Југосл. Нар. покрета

ЗБОР

„Отаџбина“ - Београд

„Буђење“ - Петровград

„З б о р“ - Љубљана

„З б о р“ - С у ш а к

„Erwache“ - Петровград

Тражите дописницом један број на
оглед, а ва довнаку претплате
чековну уплатницу